

MEĐUNARODNI REZIDUALNI MEHANIZAM ZA KAZNENE SUDOVE: FUNKCIJE I ODNOS S HRVATSKIM PRAVOSUĐEM

Mr. sc. Marin Bonačić *

UDK: 341.49(497.5)
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: listopad 2014.

Međunarodni rezidualni mehanizam za kaznene sudove osnovan je 2010. godine kako bi preuzeo vršenje određenih funkcija Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu (MKSR), koje se moraju vršiti i nakon njihova zatvaranja (tzv. rezidualne funkcije). U radu je izložen put do Rezidualnog mehanizma te se razmatraju način njegova osnivanja, ustroj i funkcije: suđenje i ustupanje predmeta nacionalnim pravosuđima, zaštita svjedoka i žrtava, nadzor nad izvršenjem kazni te pomilovanjem i ublažavanjem kazni, pružanje pomoći nacionalnim pravosuđima te čuvanje i vođenje arhiva. Uz to, u radu se razmatra i odnos između Rezidualnog mehanizma i hrvatskih pravosudnih tijela.

Ključne riječi: međunarodno kazneno pravo, međunarodni kazneni sudovi, zatvaranje suda, rezidualne funkcije, rezidualni mehanizam

1 UVOD

Međunarodni rezidualni mehanizam za kaznene sudove (engl. *International Residual Mechanism for Criminal Tribunals*) osnovalo je Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda¹ u listopadu 2010. Rezolucijom 1966 (2010).² Međunarodni

* Mr. sc. Marin Bonačić, asistent Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg maršala Tita 14, Zagreb

¹ Dalje u tekstu koristit će se skraćeni, uobičajeni naziv Vijeće sigurnosti.

² S/RES/1966 (2010), usvojena 22. 10. 2010.

rezidualni mehanizam osnovan je kako bi preuzeo vršenje određenih funkcija Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (dalje u tekstu: MKSJ)³ i Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu (dalje u tekstu: MKSR)⁴ koje se moraju vršiti i nakon njihova zatvaranja (tzv. rezidualne funkcije). Uz službeni naziv, za ovo se tijelo koristi i naziv Mehanizam za međunarodne kaznene sudove (engl. *Mechanism for International Criminal Tribunals*) koji se, među ostalim, koristi na njegovim službenim internetskim stranicama.⁵

Prema Rezoluciji 1966 (2010) Međunarodni rezidualni mehanizam zamišljen je kao tijelo s dva ogranka: ogrankom za MKSR smještenom u Arushi (Tanzanija), koji je započeo s radom 1. srpnja 2012., i ogrankom za MKSJ smještenom u Haagu (Nizozemska), koji je započeo s radom 1. srpnja 2013. (par. 1.). Nakon početka rada odgovarajućih ograna Rezidualnog mehanizma, MKSR i MKSJ nisu prestali raditi, nego nastavljaju djelovati usporedno s njima. Razgraničenje nadležnosti između sudova i Rezidualnog mehanizma i dinamiku prijelaza pojedinih funkcija sa sudova na Rezidualni mehanizam do trenutka njihova zatvaranja uređuju Prijelazne odredbe, koje su objavljene kao Dodatak 2 Rezoluciji 1966 (2010). Pritom je Vijeće sigurnosti od sudova tražilo da “poduzmu sve moguće mjere kako bi žurno završili preostali posao najkasnije do 31. prosinca 2014., pripremili svoje zatvaranje i osigurali prijelaz na Mehanizam bez teškoća”.⁶

U radu će biti izložen put do Međunarodnog rezidualnog mehanizma, uključujući i razloge koji su doveli do njegova osnivanja (2. poglavlje). U sljedećem dijelu bit će razmotrene funkcije Rezidualnog mehanizma: prvostupanjsko suđenje za međunarodne zločine (“suđenje bjeguncima”), suđenje zbog nepoštovanja suda i davanja lažnog iskaza, provođenje žalbenih postupaka i ponavljanje suđenja, preispitivanje pravomoćnih presuda, ustupanje predmeta

³ Puni naziv suda je Međunarodni kazneni sud za progon osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjenih na području bivše Jugoslavije. MKSJ osnovan je Rezolucijom 827 (1993) Vijeća sigurnosti UN-a (S/RES/827 (1993)), usvojenom 25. 5. 1993.

⁴ Puni naziv suda je Međunarodni kazneni sud za progon osoba odgovornih za genocid i druga teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na području Ruande i ruandskih državljana odgovornih za genocid i druga takva kršenja počinjena na području susjednih država između 1. siječnja 1994. i 31. prosinca 1994. MKSR osnovan je Rezolucijom 955 (1994) Vijeća sigurnosti UN-a (S/RES/955 (1994)), usvojenom 8. 11. 1994.

⁵ Vidi <http://www.unmict.org> (30. 9. 2014.).

⁶ Par. 3. Rezolucije 1966 (2010) (prijevod autora).

nacionalnim pravosuđima, zaštita svjedoka i žrtava, nadzor nad izvršenjem kazni te pomilovanjem i ublažavanjem kazni, pružanje pomoći nacionalnim pravosuđima te čuvanje i vođenje arhiva, uz analizu prijelaznih odredaba (3. poglavlje). Nakon toga, bit će razmotreni način osnivanja i ustroj Rezidualnog mehanizma (4. poglavlje). Kako je Republika Hrvatska prema Rezoluciji 1966 (2010) dužna u potpunosti surađivati s Rezidualnim mehanizmom, a i od njega se zahtijeva suradnja s Republikom Hrvatskom (kao i s drugim državama za koje je osnovan), bit će razmotren odnos između Rezidualnog mehanizma i hrvatskih pravosudnih tijela (5. poglavlje). Nakon razmatranja navedenih pitanja, na kraju će biti izneseni zaključci (6. poglavlje).

2 PUT DO MEĐUNARODNOG REZIDUALNOG MEHANIZMA

Međunarodni kazneni sudovi za bivšu Jugoslaviju i Ruandu, iako to nije izrijekom navedeno u rezolucijama kojima su osnovani, od početka su zamišljeni kao privremeni sudovi koji jednom trebaju završiti s radom.⁷ Međutim, o njihovu zatvaranju počelo se raspravljati tek 2000. godine. U tom pogledu oni se mogu svrstati među *ad hoc* kaznene sudove sa situacijskom izlaznom strategijom jer su se izlazna pitanja počela razmatrati tek nakon što su sudovi osnovani i počeli djelovati.⁸

Postupak zatvaranja MKSJ-a i MKSR-a tekao je u dvije faze. U prvoj fazi sudovi su se koncentrirali na završetak svojega mandata kroz okončanje istraga, prvostupanjskih i žalbenih postupaka u zadanim rokovima. Navedenim pitanjima sudovi su se bavili u okviru tzv. izlaznih strategija (engl. *completion strategy*). U drugoj fazi, za vrijeme provođenja izlaznih strategija, počelo se razmišljati o funkcijama koje treba nastaviti vršiti nakon zatvaranja MKSJ-a i MKSR-a. Naime, priroda je kaznenog postupka takva da je i nakon pravomoć-

⁷ Tome u prilog može se, među ostalim, navesti da je vremenska nadležnost MKSJ-a određena od 1. 1. 1991. do datuma koji odredi Vijeće sigurnosti nakon ponovne uspostave mira (par. 2. Rezolucije 827 (1993) Vijeća sigurnosti), a da je vremenska nadležnost MKSR-a ograničena na međunarodne zločine počinjene u razdoblju od 1. 1. do 31. 12. 1994. (par. 1. Rezolucije 955 (1994) Vijeća sigurnosti), što upućuje na vremensku ograničenost njihova mandata.

⁸ Od toga se razlikuje globalna izlazna strategija: "ona u kojoj su izlazna pitanja razmatrana prije stvaranja tribunala, kao dio sveobuhvatnog plana djelovanja tribunala" (prijevod autora). Heller, Kevin Jon, *Completion Strategies and the Office of the Prosecutor*, u: Reydams, Luc *et al.* (ur.), *International Prosecutors*, Oxford University Press, Oxford, 2012., str. 1., dostupno na: <http://ssrn.com/abstract=1425923> (30. 9. 2014.).

nog okončanja predmeta potrebno vršiti određene funkcije kao što su npr. preispitivanje pravomoćnih presuda, nadzor nad izvršenjem kazni ili zaštita svjedoka. Suprotno postupanje, zatvaranje kaznenog suda u određenom trenutku bez osiguranja nastavka vršenja određenih funkcija, dovelo bi do nejednakosti između okrivljenika i ugrožavanja njihovih prava, ugrožavanja drugih osoba koje su sudjelovale u postupku i niza drugih negativnih posljedica. Takve funkcije koje treba vršiti nakon zatvaranja suda nazivaju se rezidualne funkcije, a tijela koja ih vrše rezidualnim mehanizmima.⁹

S obzirom na povezanost izlaznih strategija i rezidualnih funkcija, pri čemu bi potpune izlazne strategije trebale sadržavati procjene o funkcijama koje će trebati vršiti nakon zatvaranja suda, kao i mehanizme za njihovo vršenje, u nastavku će najprije biti izložen nastanak i ciljevi izlaznih strategija MKSJ-a i MKSR-a te mjere poduzete za ostvarenje postavljenih ciljeva. Nakon toga bit će izložen tijek rasprave o rezidualnim funkcijama MKSJ-a i MKSR-a i rezidualnim mehanizmima za njihovo vršenje, koja je dovela do osnivanja Međunarodnog rezidualnog mehanizma za kaznene sudove.

2.1 Nastanak i provođenje izlaznih strategija sudova

Početak oblikovanja izlaznih strategija MKSJ-a i MKSR-a vezuje se uz Izvješće o djelovanju Međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju, koje je podnio tadašnji predsjednik MKSJ-a C. Jorda glavnom tajniku UN-a u svibnju 2000.¹⁰ U navedenom Izvješću, među ostalim¹¹, prvi je put napravljena procjena za vršetka prvostupanjskih postupaka i broja presuda koje žalbeno vijeće može godišnje donijeti¹² s ciljem omogućavanja skiciranja glavnih točaka dugoročnog

⁹ Opširnije o rezidualnim funkcijama i mehanizmima za njihovo vršenje (u kontekstu zatvaranja internacionaliziranih kaznenih sudova) vidi Bonačić, Marin, *Internacionalizirani kazneni sudovi: osnovni problemi i pravna rješenja*, Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu i Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2011., str. 102 – 106.

¹⁰ *Annex I: Current state of the International Tribunal for the former Yugoslavia: future prospects and reform proposals (Letter dated 12 May 2000 from the President of the International Tribunal for the Former Yugoslavia addressed to the Secretary-General (A/55/382-S/2000/865))*.

¹¹ Opširnije o Izvješću o djelovanju MKSJ-a vidi Mundis, A. Daryl, *Improving the Operation and Functioning of the International Criminal Tribunals*, American Journal of International Law, vol. 94, 2000., str. 770 – 773.

¹² Ovisno o broju predmeta, procijenjeno je da bi prvostupanjski predmeti s postojećim brojem predmeta mogli završiti sredinom 2003., sa suđenjima optuženicima u bijegu

plana za zatvaranje MKSJ-a nakon ostvarenja osnovnog cilja te formiranja ideje o duljini njegova mandata.¹³ Nakon njega, Izvješće o pravosudnom statusu Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju i mogućnostima za upućivanje određenih predmeta nacionalnim sudovima iz lipnja 2002. sadržavalo je mnoge elemente izlazne strategije: usmjeravanja na kazneni progon najviše rangiranih političkih i vojnih vođa, ustupanje optuženika srednjeg ranga nacionalnim sudovima i u tu svrhu osnivanje internacionaliziranog vijeća unutar Suda Bosne i Hercegovine.¹⁴

Vijeće sigurnosti prihvatilo je i dodatno razvilo koncept izlaznih strategija MKSJ-a i MKSR-a u svojim rezolucijama. Za razmatranje njihovih izlaznih strategija najznačajnije su Rezolucija 1503 (2003)¹⁵ i Rezolucija 1534 (2004).¹⁶ U Rezoluciji 1503 (2003) Vijeće sigurnosti pozvalo je, među ostalim, MKSJ i MKSR da poduzmu sve moguće mjere kako bi završili istrage do kraja 2004., sudske aktivnosti na prvom stupnju do kraja 2008. i sav rad do 2010. (par. 7.) te je zahtijevalo od njihovih predsjednika i tužitelja da u godišnjim izvještajima objasne Vijeću sigurnosti planove za provedbu izlaznih strategija (par. 6.). Kako bi se ostvarili postavljeni ciljevi, Vijeće sigurnosti pozvalo je međunarodnu zajednicu da pomogne nacionalnim pravosuđima u povećanju sposobnosti za procesuiranje predmeta prenesenih s MKSJ-a i MKSR-a (par. 1.), sve države da pojačaju suradnju i pruže potrebnu pomoć navedenim sudovima (par. 2. i 3.), a donatorsku zajednicu da podrži osnivanje posebnog odjela u Sudu Bosne i Hercegovine za međunarodne zločine (par. 5.) te je razdvojilo funkcije tužitelja MKSJ-a i MKSR-a (par. 8.). Navedena Rezolucija smatra se prvim sveobuhvatnim nacrtom izlazne strategije.¹⁷

U Rezoluciji 1534 (2004) Vijeće sigurnosti naglasilo je važnost punog provođenja prethodne rezolucije (par. 3.) te pozvalo tužitelje da pregledaju koje

krajem 2007. i sa suđenjima u novim predmetima krajem 2016. Uz to, procijenjeno je da bi žalbeno vijeće moglo donijeti od tri do šest presuda godišnje (str. 12 i 13).

¹³ *Ibid.*, str. 6.

¹⁴ *Report on the judicial status of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia and the Prospects for referring Certain Cases to National Courts (S/2002/678, prilog)*, str. 28. O nastanku i razvoju ideje o ustupanju predmeta nacionalnim pravosuđima vidi Bohlander, Michael, *Last Exit Bosnia – Transferring War Crimes Prosecution from the International Tribunal to Domestic Courts*, Criminal Law Forum, vol. 14, 2003., str. 61 – 66.

¹⁵ S/RES/1503 (2003), usvojena 28. 8. 2003.

¹⁶ S/RES/1534 (2004), usvojena 26. 3. 2004.

¹⁷ Raab, Dominic, *Evaluating the ICTY and its Completion Strategy: Efforts to Achieve Accountability for War Crimes and their Tribunal*, Journal of International Criminal Justice, vol. 3, 2005., str. 85.

predmete treba dalje rješavati, a koje treba prenijeti nacionalnim pravosuđima, kao i druge mjere koje treba poduzeti kako bi se ispunila izlazna strategija (par. 4.) te sudove da prilikom pregleda svake nove optužnice osiguraju da su one usredotočene na najviše vođe (par. 5.), a uvedena je i obveza izvještavanja svakih šest mjeseci (par. 6.). Navedena Rezolucija dovela je do niza izmjena Pravila o postupku i dokazima MKSJ-a¹⁸ kako bi se ispunili zahtjevi i osigurao završetak rada u zadanim rokovima. Uvedeno je pravilo 11bis koje je omogućilo ustupanje predmeta nacionalnim sudovima, izmijenjeno je pravilo 28(A) i došlo je do drugih izmjena i dopuna Pravila o postupku i dokazima.¹⁹

Izložene izlazne strategije nisu bile potpune jer nisu dale odgovor na pitanje koje sve aktivnosti i u kojem roku treba provesti kako bi se omogućilo zatvaranje suda, niti su predvidjele koje funkcije će trebati vršiti nakon njihova zatvaranja i tko će ih vršiti. Upravo stoga u razdoblju nakon Rezolucije 1534 naglasak se pomaknuo s izlaznih strategija prema rezidualnom mehanizmu kao sredstvu za nastavak pružanja pomoći nacionalnim sudovima u progonu međunarodnih zločina nakon zatvaranja sudova²⁰, što će biti opisano u nastavku.

2.2 Rasprava o rezidualnim funkcijama i mehanizmima za njihovo vršenje

Svijest o potrebi trajnog vršenja određenih funkcija ako dođe do zatvaranja MKSJ-a i MKSR-a, npr. o potrebi trajnog čuvanja njihovih arhiva, postojala je i prije početka intenzivnije rasprave o njihovim rezidualnim funkcijama.²¹ Interne rasprave o rezidualnim funkcijama počele su na Posebnom sudu za Sijera Leone, MKSJ-u i MKSR-u 2005. godine.²² Veliku ulogu u razmatranju

¹⁸ *Rules of Procedure and Evidence of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*, od 19. veljače 1994., s nizom izmjena.

¹⁹ O izlaznoj strategiji MKSJ-a vidi detaljnije npr. Raab, Dominic, *op. cit.* u bilj. 17. O izlaznoj strategiji MKSR-a vidi npr. Møse, Erik, *The ICTR's Completion Strategy – Challenges and Possible Solutions*, *Journal of International Criminal Justice*, vol. 6, 2008., str. 667 – 679.

²⁰ Pittman, Thomas Wayde, *The Road to the Establishment of the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals: From Completion to Continuation*, *Journal of International Criminal Justice*, vol. 9, 2011., str. 805.

²¹ Peterson, Trudy Huskamp, *Temporary courts, permanent records*, United States Institute of Peace, Special report 170, 2006., str. 1 – 20, dostupno na: <http://www.usip.org/publications/temporary-courts-permanent-records> (30. 9. 2014.).

²² Oosthuizen, Gabriël; Schaeffer, Robert, *Complete justice: Residual functions and potential residual mechanisms of the ICTY, ICTR and SCSL*; *Hague Justice Journal*, vol. 3, br. 1, 2008., str. 66.

rezidualnih funkcija MKSJ-a i MKSR-a imala je Neformalna radna skupina za međunarodne sudove koja se tim pitanjem, u suradnji s MKSJ-om i MKSR-om, bavila od 2008. godine. Navedeni sudovi su i prije toga osnovali Savjetodavni odbor za arhive.²³

Sljedeći korak, koji je postavio temelje budućeg Rezidualnog mehanizma, jest izjava predsjednika Vijeća sigurnosti od 19. prosinca 2008.²⁴ U izjavi se navodi da je Vijeće sigurnosti prepoznalo "potrebu osnivanja *ad hoc* mehanizma za vršenje niza bitnih funkcija sudova, uključujući i suđenje bjeguncima visoke razine, nakon zatvaranja sudova. U svjetlu znatno smanjene prirode ovih rezidualnih funkcija ovaj mehanizam trebao bi biti mala, privremena i učinkovita struktura. Njegove funkcije i veličina će se s vremenom smanjiti."²⁵ Uz to, navodi se i da će troškovi mehanizma biti troškovi UN-a, da će mu ovlasti potjecati od Vijeća sigurnosti i iz statuta i pravila o postupku i dokazima, koji se temelje na postojećim statutima i pravilima MKSJ-a i MKSR-a uz odgovarajuće izmjene. Kako bi se olakšao daljnji rad Neformalne radne skupine za međunarodne sudove, Vijeće sigurnosti pozvalo je glavnog tajnika UN-a da u roku od 90 dana predstavi izvješće o administrativnim i proračunskim aspektima opcija za moguće lokacije arhiva sudova i sjedišta rezidualnog mehanizma.²⁶

Izvješće glavnog tajnika o administrativnim i proračunskim aspektima opcija za moguće lokacije za arhive Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju i Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu i sjedište rezidualnog(/ih) mehaniz(a)ma za sudove objavljeno je 21. svibnja 2009.²⁷ U izvješću se razmatra osam potencijalnih rezidualnih funkcija MKSJ-a i MKSR-a: a) suđenje bjeguncima, b) suđenje zbog nepoštovanja suda, c) zaštita svjedoka, d) preispitivanje presuda, e) ustupanje predmeta nacionalnim jurisdikcijama, f) nadzor nad izvršenjem kazni, g) pomoć nacionalnim vlastima i h) upravljanje arhivima.²⁸ Navedene funkcije razlikuju se po svojoj prirodi: "neke su *ad hoc*

²³ *Letter dated 19. December 2008 from the Permanent Representative of Belgium to the United Nations addressed to the President of the Security Council (S/2008/849)*, str. 1 i 2.

²⁴ *Statement by the President of the Security Council (S/PRST/2008/47)*.

²⁵ *Ibid.* (prijevod autora).

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Report of the Secretary-General on the administrative and budgetary aspects of the options for possible locations for the archives of the International Tribunal for former Yugoslavia and the International Criminal Tribunal for Rwanda and the seat of the residual mechanism(s) for the Tribunals (S/2009/258)*. Dalje u tekstu: Izvješće o administrativnim i proračunskim aspektima.

²⁸ *Ibid.*, str. 6 (prijevod autora).

po prirodi (u nekim slučajevima možda nikad neće biti vršene), dok druge zahtijevaju svakodnevno praćenje i upravljanje i stalne su prirode.”²⁹ Uz to, u njemu su razmotreni i koraci koje sudovi trebaju poduzeti prije zatvaranja, potencijalni datum započinjanja rada mehaniz(a)ma, kontinuitet između sudova i mehaniz(a)ma, potencijalna struktura mehaniz(a)ma, kadrovske procjene ovisno o broju rezidualnih funkcija i drugi predvidljivi troškovi, potencijalne lokacije i tijela koja bi mogla vršiti rezidualne funkcije MKSJ-a i MKSR-a te su dane preporuke Vijeću sigurnosti u tom pogledu.

3 FUNKCIJE MEĐUNARODNOG REZIDUALNOG MEHANIZMA

Rasprava o rezidualnim funkcijama MKSJ-a i MKSR-a i mehanizmima za njihovo vršenje završena je usvajanjem Rezolucije 1966 (2010), kojom je osnovan Međunarodni rezidualni mehanizam, te su Statutom, koji je usvojen kao dodatak I navedene rezolucije³⁰, i Prijelaznim odredbama, uređeni njegova nadležnost i ustroj. Uz Statut, djelovanje Rezidualnog mehanizma uređuju i Pravila o postupku i dokazima, koja uređuju pravila za vođenje predraspravne faze postupka, suđenja i žalbenog postupka, prihvaćanje dokaza, zaštitu žrtava i svjedoka i druga relevantna pitanja (čl. 13. Statuta MRMKS-a).³¹ Pravila donose suci Rezidualnog mehanizma, a kao novina u odnosu na MKSJ i MKSR propisano je da ona i sve njihove izmjene neće stupiti na snagu ako Vijeće sigurnosti tako odluči (čl. 13. st. 3. Statuta MRMKS-a).

U ovom dijelu bit će razmotreno odabrano rješenje u pogledu rezidualnih funkcija koje će se vršiti nakon zatvaranja MKSJ-a i MKSR-a. Posebno će biti razmotrene sljedeće funkcije: a) prvostupanjsko suđenje za međunarodne zločine (“suđenje bjeguncima”); b) suđenje zbog nepoštovanja suda i davanja lažnog iskaza; c) provođenje žalbenih postupaka i ponavljanje suđenja; d) preispitivanje pravomoćnih presuda; e) ustupanje predmeta nacionalnim pravosuđima; f) zaštita svjedoka i žrtava; g) nadzor nad izvršenjem kazni, pomilovanjem ili ublažavanjem kazni; h) pružanje pomoći nacionalnim pravosuđima te i) čuvanje i vođenje arhiva. Međutim, ove funkcije sistematizirane su drukčije nego što je to uobičajeno jer se prvostupanjsko suđenje za međunarodne zločine, suđenje zbog nepoštovanja suda i davanja lažnog iskaza, provođenje žalbenih postupaka i ponavljanje suđenja te preispitivanje pravomoćnih presuda raz-

²⁹ *Ibid.*, str. 7.

³⁰ Dalje u tekstu: Statut MRMKS-a.

³¹ Pravila o postupku i dokazima (engl. *Rules of Procedure and Evidence*) usvojena su 8. lipnja 2012. (MICT/1). Dalje u tekstu: PPD MRMKS-a.

matraju unutar funkcije suđenja. Uz to, ustupanja nacionalnim pravosuđima se, zbog svoje povezanosti s prvostupanjskim suđenjem, neće samostalno razmatrati. Prilikom razmatranja funkcija odmah će biti izloženo i razgraničenje nadležnosti Rezidualnog mehanizma i sudova prema Prijelaznim odredbama te iznesen kritički osvrt na odabrana rješenja.

Iako su ovom podjelom obuhvaćene sve rezidualne funkcije iz Izvješća o administrativnim i proračunskim aspektima, postoje i druge funkcije koje Rezidualni mehanizam vrši, a ne navode se kao njegove rezidualne funkcije.³² Kao primjer može se navesti sprečavanje povrede načela *ne bis in idem* kad je pred sudom neke države pokrenut kazneni postupak za kazneno djelo koje je već suđeno pred MKSJ-om, MKSR-om ili Rezidualnim mehanizmom. U tom slučaju raspravno vijeće izdaje nalog kojim se od tog suda traži da trajno obustavi postupak, a ako taj sud ne postupi po nalogu, predsjednik može o tome obavijestiti Vijeće sigurnosti (Pravilo 16 PPD MRMKS-a). Uz ovu, komentatori su identificirali i dodatne rezidualne funkcije: pomoć u vraćanju imovinske koristi pribavljene zločinima, kompenzacija žrtvama, ispunjenje trajne tužiteljske dužnosti razotkrivanja oslobađajućih materijala obrani i trajne obveze u vezi s ljudskim resursima.³³ Također, jedna od funkcija koju će Rezidualni mehanizam vršiti je i tzv. *outreach*. Iako je to važna funkcija MKSJ-a i MKSR-a, ona nije predviđena kao jedna od bitnih rezidualnih funkcija Rezidualnog mehanizma te će stoga Rezidualni mehanizam za *outreach* trebati prikupljati dobrovoljne priloge.³⁴

Rezidualni mehanizam u budućnosti bi mogao imati još jednu važnu funkciju: pružanje administrativne platforme drugim međunarodnim i internacionaliziranim *ad hoc* sudovima. Pojam se odnosi na smještaj rezidualnog mehanizma drugog suda u prostorije Rezidualnog mehanizma, koji uz to pruža administrativno, sigurnosno i informatičko osoblje.³⁵ Pregovore o tome s Rezidualnim mehanizmom već vrši Rezidualni posebni sud za Sijera Leone.³⁶

³² Usporedi npr. internetske stranice Međunarodnog rezidualnog mehanizma <http://unmict.org/en/about> (30. 9. 2014.).

³³ Oosterveld, Valerie, *The International Criminal Court and the Closure of the Time-Limited International and Hybrid Criminal Tribunals*, Loyola University Chicago International Law Review, vol. 8, br. 1, 2010., str. 22.

³⁴ Acquaviva, Guido, *Was a Residual Mechanism for International Criminal Tribunals Really Necessary?*, Journal of International Criminal Justice, vol. 9, 2011., str. 796.

³⁵ Donlon, Fidelma, *The Transition of Responsibilities from the Special Court to the Residual Special Court for Sierra Leone: Challenges and Lessons Learned for Other International Tribunals*, Journal of International Criminal Justice, vol. 11, 2013., str. 866.

³⁶ *Ibid.*

3.1 Suđenje i ustupanje predmeta nacionalnim pravosuđima

Međunarodni rezidualni mehanizam, iako se ne naziva sudom već mehanizmom za kaznene sudove, vrši i funkciju suđenja. S obzirom na Statut Rezidualnog mehanizma i prijelazne odredbe, njegova funkcija suđenja sastoji se od četiriju različitih aktivnosti: a) prvostupanjsko suđenje za međunarodne zločine ("suđenje bjeguncima"), b) prvostupanjsko suđenje zbog nepoštovanja suda i davanja lažnih iskaza, c) vođenje žalbenih postupaka i ponavljanje suđenja te d) preispitivanje pravomoćnih presuda. Svaka od navedenih aktivnosti može se smatrati i posebnom rezidualnom funkcijom, međutim, one su sastavnice funkcije suđenja i stoga će biti razmatrane zajedno.

U pogledu funkcije suđenja prijeporno pitanje je odnos sudske prakse MKSJ-a i MKSR-a i sudske prakse Međunarodnog rezidualnog mehanizma. Iako Statut u pravilu zrcali odredbe statuta MKSJ-a i MKSR-a, uz određene iznimke zbog specifične uloge Rezidualnog mehanizma, nije određeno koje značenje ima postupovna i materijalnoppravna praksa koju su navedeni sudovi razvili na njegovu sudsku praksu.³⁷ Naime, nije propisan obvezujući učinak njihove prakse za suce i sudska vijeća Rezidualnog mehanizma. To Rezidualni mehanizam izjednačuje s drugim međunarodnim i internacionaliziranim kaznenim sudovima, koji međusobno nisu u hijerarhijskom odnosu i jedni na druge djeluju jedino uvjerljivošću svojih argumenata. Međunarodni i internacionalizirani kazneni sudovi već su pokazali da to može dovesti do odbacivanja nekih pravnih stajališta izrečenih u presudama MKSJ-a ili MKSR-a pred drugim sudovima. Kao primjer može se navesti institut zajedničkog zločinačkog pothvata, koji je oblikovan u predmetu Tadić pred MKSJ-om, i odluku Predraspravnog vijeća Izvanrednih vijeća u sudovima Kambodže o neprimjenjivosti trećeg oblika zajedničkog zločinačkog pothvata na zločine koji su počinjeni od 1976. do 1979. u Kambodži jer taj oblik u vrijeme počinjenja zločina nije predstavljao međunarodno običajno pravo.³⁸ Nepostojanje obvezujućeg učinka sudske prakse MKSJ-a i MKSR-a ne znači da će doći do odstupanja od njihove sudske prakse. Uvažavanje njihove prakse djelomično je osigurano posebnim

³⁷ McIntyre, Gabrielle, *The international Residual Mechanism and the Legacy of the International Criminal Tribunals for the Former Yugoslavia and Rwanda*, Goettingen Journal of International Law, vol. 3, br. 3, 2011., str. 948.

³⁸ Odluka po žalbama protiv Naredbe istražnih sudaca o zajedničkom zločinačkom pothvatu (*Decision on the Appeals against the Co-Investigating Judges Order on Joint Criminal Enterprise*) Predraspravnog vijeća Izvanrednih vijeća u sudovima Kambodže od 20. 5. 2010. (predmet 002/19-09-2007-ECCC/OCIJ).

uzimanjem u obzir sudačkog iskustva na MKSJ ili MKSR pri izboru sudaca (čl. 9. st. 1. Statuta MRMKS-a), ali mogućnost odstupanja, koja bi imala negativan utjecaj na prava okrivljenika³⁹, nije isključena.

Do odstupanja od sudske prakse jednog od sudova može doći i u situacijama kada se njihova praksa u određenom pitanju razlikuje. Kao primjer može se navesti prijevremeno puštanje na slobodu, pri čemu je odlučujući kriterij za odobrenje prijevremenog puštanja na slobodu kriterij dvije trećine izdržane kazne, što je nepisano pravilo na MKSJ-u, ali odudara od inicijalne prakse MKSR-a da odobrava prijevremeni otpust nakon tri četvrtine izdržane kazne.⁴⁰

Funkcija ustupanja predmeta nacionalnim pravosuđima usko je vezana uz funkciju suđenja, odnosno prvostupanjsko suđenje za međunarodne zločine i suđenje zbog nepoštovanja suda i davanja lažnog iskaza, te će stoga biti razmotrena zajedno s njima. Ustupanje predmeta, kako je uređeno u Statutu MRMKS-a, predstavlja osnovu za personalno ograničenje nadležnosti Rezidualnog mehanizma.

3.1.1 Prvostupanjsko suđenje za međunarodne zločine (“suđenje bjeguncima”) i ustupanje predmeta

Prilikom osnivanja Međunarodnog rezidualnog mehanizma predviđeno je da on nastavi stvarnu, teritorijalnu, vremensku i personalnu nadležnost MKSJ-a i MKSR-a, koje su uređene u člancima 1. do 8. Statuta MKSJ-a i člancima 1. do 7. Statuta MKSR-a (čl. 1. st. 1. Statuta MRMKS-a). On također ima usporednu nadležnost s nacionalnim sudovima i primat u odnosu na njih (čl. 5. Statuta MRMKS-a). Međutim, njegova prvostupanjska nadležnost za međunarodne zločine ograničena je u odnosu na MKSJ i MKSR. To je postignuto ograničenjima njegove personalne nadležnosti. Prvo ograničenje jest da Rezidualni mehanizam nije nadležan podizati nove optužnice protiv osoba koje nisu optužene pred MKSJ-om i MKSR-om za međunarodne zločine (čl. 1. st. 5. u vezi s čl. 1. st. 3. i 4. Statuta MRMKS-a). Drugo ograničenje odnosi se na ovlast Rezidualnog mehanizma da od osoba protiv kojih su MKSJ i MKSR podigli optužnicu progoni samo one koje pripadaju u kategoriju najviših vođa i najodgovornijih za počinjene zločine, uzimajući u obzir težinu djela za koje se terete i stupanj njihove odgovornosti (čl. 1. st. 2. Statuta MRMKS-a). Drugim

³⁹ McIntyre, Gabrielle, *op. cit.* u bilj. 37, str. 949.

⁴⁰ Holá, Barbora; van Wijk, Joris, *Life after Conviction at International Criminal Tribunals: An Empirical Overview*, *Journal of International Criminal Justice*, vol. 12, 2014., str. 124, 128.

osobama optuženim pred tim sudovima on može suditi samo iznimno, ako njihovi predmeti, nakon iscrpljivanja svih razumnih sredstava, nisu ustupljeni nacionalnim pravosuđima (čl. 1. st. 3. Statuta MRMKS-a). Dakle, za počinitelje koji ne pripadaju u kategoriju najodgovornijih kao pravilo predviđeno je ustupanje predmeta nacionalnim pravosuđima (čl. 6. st. 1. Statuta MRMKS-a). O tome odlučuje raspravno vijeće koje, ako su zadovoljeni uvjeti težine navodnih zločina i stupnja odgovornosti u skladu s Rezolucijom 1534 (2004) Vijeća sigurnosti, treba ustupiti predmet državama na čijem teritoriju je kazneno djelo počinjeno, u kojoj je optuženi uhićen ili koja je nadležna za takav predmet, a voljna je i odgovarajuće pripremljena da ga preuzme (čl. 6. st. 2. Statuta MRMKS-a). Vijeće se pritom treba uvjeriti i da će suđenje biti pravično te da neće biti izrečena ili izvršena smrtna kazna (čl. 6. st. 4. Statuta MRMKS-a). Naknadno, raspravno vijeće može, ako na molbu tužitelja ili po službenoj dužnosti utvrdi da uvjeti za ustupanje više nisu ispunjeni i da je to u interesu pravde, a prije nego što nacionalni sud osudi ili oslobodi optuženog, poništiti nalog i zatražiti ustupanje nadležnosti (čl. 6. st. 6. Statuta MRMKS-a).

I jedno i drugo ograničenje u skladu su s prirodom Rezidualnog mehanizma. Naime, želja osnivača bila je da on vršeći rezidualne funkcije MKSJ-a i MKSR-a dovrši njihov rad, a ne osnovati novi sud koji bi dalje istraživao počinjene zločine i podizao nove optužnice. Također, ograničenje nadležnosti na najodgovornije počinitelje odgovara ograničenju koje je nastalo u okvirima izlaznih strategija, a koje je dovelo do razvoja pravila *1 bis* o ustupanju predmeta nacionalnim pravosuđima.

Prema prijelaznim odredbama MKSJ i MKSR nadležni su za okončanje svih sudskih postupaka ili ustupljenih sudskih postupaka koji teku pred njima na dan osnivanja jednog od dvaju ogranaka Mehanizma (čl. 1. st. 1. Prijelaznih odredbi), a Rezidualni mehanizam je nadležan samo za bjegunce pred MKSJ-om i MKSR-om koji su uhićeni nakon dana osnivanja jednog od ogranaka Mehanizma (čl. 1. st. 4. Prijelaznih odredbi). Međutim, nadležnost Rezidualnog mehanizma proširena je te je propisano da će MKSJ-a i MKSR-a provesti suđenje ili ustupiti predmet kad je bjegunac kojeg su optužili uhićen više od 12 mjeseci prije osnivanja jednog od ogranaka Mehanizma (čl. 1. st. 2. Prijelaznih odredbi), a ako je uhićen manje od 12 mjeseci prije toga, sudovi mogu samo pripremiti predmet za suđenje pred Mehanizmom ili ga ustupiti (čl. 1. st. 3. Prijelaznih odredbi).

Sva navedena ograničenja personalne nadležnosti dovela su do toga da je Rezidualni mehanizam nadležan suditi samo devetorici preostalih bjegunaca

MKSR-a. Od toga je tužitelj u skladu s pravilima o ustupanju zatražio ustupanje šest predmeta Ruandi, a Rezidualni mehanizam zadržao je nadležnost nad trojicom bjegunaca koji pripadaju u kategoriju najodgovornijih počinitelja.⁴¹

U pogledu prvostupanjskih suđenja za međunarodne zločine idealno bi bilo da međunarodni kazneni sudovi završe sve postupke u kojima je tužitelj podigao optužnicu pravomoćnim presudama, a da zatim rezidualni mehanizam ili mehanizmi preuzmu njihove preostale funkcije. Međutim, u konkretnom slučaju to bi, zbog postojanja bjegunaca za koje se ne zna hoće li i kada biti uhićeni, zahtijevalo da oni ostanu otvoreni možda i desetljećima prije nego što se situacija razriješi. To za međunarodnu zajednicu nije bilo prihvatljivo, ali je ona propisivanjem nadležnosti Rezidualnog mehanizma za suđenje bjeguncima pred MKSJ-om i MKSR-om ipak poslala snažnu poruku da bjegunci neće uspjeti izbjeći kazneni progon zbog njihova zatvaranja.

Uz bjegunce je vezana još jedna funkcija Međunarodnog rezidualnog mehanizma, koja nije posebno istaknuta, a služi ostvarivanju funkcije suđenja: funkcija pronalaska bjegunaca. U svojem su radu MKSJ i MKSR imali posebne timove stručnjaka za pronalazak bjegunaca, koji su se pokazali uspješnima, pa je postojanje takvih timova predviđeno i u Rezidualnom mehanizmu. Pritom on pruža pomoć i u pronalasku bjegunaca čiji su predmeti ustupljeni nacionalnim vlastima (čl. 28. st. 3. Statuta MRMKS-a). U traženju bjegunaca pomažu mu INTERPOL, međunarodne organizacije, države članice i Sjedinjene Američke Države kroz program *War Crimes Reward Program*.⁴²

3.1.2 Suđenje zbog nepoštovanja suda i davanja lažnih iskaza i ustupanje predmeta

U Statutu MRMKS-a, za razliku od statuta MKSJ-a i MKSR-a, izrijeком je propisana njegova nadležnost za kazneni progon i kažnjavanje osoba koje svjesno i hotimično ometaju provođenje pravde u Mehanizmu ili na međunarodnim sudovima zbog nepoštovanja suda te za kazneni progon i kažnjavanje svjedoka koji svjesno i hotimično daju lažan iskaz pred njime ili navedenim sudovima (čl. 1. st. 4. Statuta MRMKS-a). Za navedena kaznena djela propisana je kazna zatvora od najviše sedam godina i/ili novčana kazna (čl. 22. st. 1. Statuta MRMKS-a). Nadležnost između međunarodnih sudova i Rezidualnog

⁴¹ Vidi <http://www.unmict.org/about.html> (30. 9. 2014.).

⁴² Prvo godišnje izvješće Međunarodnog rezidualnog mehanizma za međunarodne sudove od 1. kolovoza 2013. (*First Annual Report of the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals* (A/68/219 - S/2013/464)), str. 12.

mehanizma za ova kaznena djela razgraničena je na način da je on nadležan za vođenje i okončanje svih postupaka za nepoštovanje suda i davanje lažnog iskaza za koje je optužnica potvrđena na dan ili nakon dana osnivanja pojedinog ogranka Mehanizma (čl. 4. Prijelaznih odredbi).

Druga novina koju Statut MRMKS-a donosi je obveza Rezidualnog mehanizma da prije pokretanja postupka zbog nepoštovanja suda razmotri ustupanje predmeta nacionalnim pravosuđima, uzimajući u obzir interese pravde i ekspeditivnost (čl. 1. st. 4.). Ova odredba u skladu je s ranije izloženom odlukom da on sudi samo najodgovornijim počiniteljima međunarodnih zločina. Međutim, takvo uređenje izazvalo je prijepore jer nacionalni pravni sustavi mogu imati različite zakone i različito propisane kazne, kako u odnosu na Mehanizam, tako i međusobno, što može dovesti do nejednakog postupanja prema okrivljenicima.⁴³ Prijepori su se javili i u pogledu odabira pravosuđa kojemu bi predmet trebalo ustupiti. Naime, različiti kriteriji za odabir pravosuđa koje treba suditi u pojedinom predmetu mogu dovesti do različitih rezultata, ovisno o tome sudi li pravosuđe čiji je državljanin navodni počinitelj djela ili pravosuđe čiji je državljanin žrtva.⁴⁴ I zadnje, ustupanje predmeta ne mora dovesti do ekspeditivnosti predmeta. Vođenje predmeta pred nacionalnim sudovima može zahtijevati transfer dokumenata i pristup povjerljivim dokumentima, što otvara pitanje koje dokumente transferirati⁴⁵, a javlja se i potreba prijevoda sa službenih jezika Rezidualnog mehanizma na jezik nacionalnih pravosuđa, što može znatno usporiti postupak.

3.1.3 Žalbeni postupci i ponavljanje suđenja

Uz provođenje suđenja u prvom stupnju Mehanizam ima nadležnost voditi i žalbene postupke u svim predmetima MKSR-a u kojima je najava žalbe na presudu ili odluku o kazni podnesena 1. srpnja 2012. ili nakon toga i u svim predmetima MKSJ-a u kojima je najava žalbe na presudu ili odluku o kazni podnesena nakon 1. srpnja 2013. ili nakon toga (čl. 3. Prijelaznih odredbi). Uz to, Mehanizam je nadležan i za sve žalbene postupke u kojima je bio nadležan

⁴³ McIntyre, Gabrielle, *op. cit.* u bilj. 37, str. 977.

⁴⁴ Friso, Giovanna M., *The Winding Down of the ICTY: The Impact of the Completion Strategy and the Residual Mechanism on Victims*, Goettingen Journal of International Law, vol. 3, br. 3, 2011., str. 1109.

⁴⁵ Denis, Catherine, *Critical Overview of the 'Residual Functions' of the Mechanism and its Date of Commencement (including Transitional Arrangements)*, Journal of International Criminal Justice, vol. 9, 2011., str. 827.

u prvom stupnju. Žalbeno vijeće odlučuje postoji li pogreška u primjeni prava koja odluku čini nepravilnom, ili pogreška u utvrđivanju činjeničnog stanja zbog koje je došlo do neostvarenja pravde, te može odluku potvrditi, ukinuti ili preinačiti (čl. 23. Statuta MRMKS-a).

Ukidanje prvostupanjske presude dovodi do ponavljanja suđenja. Ponovljena suđenja u nadležnosti su Mehanizma ako ih je žalbeno vijeće odredilo na dan ili poslije dana osnivanja jednog od dvaju ogranaka Mehanizma (čl. 1. st. 4. Prijelaznih odredbi). Ponovljena suđenja vode se po pravilima o raspravi Rezidualnog mehanizma te predstavljaju još jedan slučaj kada on vodi raspravu.

Izloženoj nadležnosti za vođenje žalbenih postupaka i ponovljena suđenja može se uputiti kritika. Naime, rezultat izloženih prijelaznih odredaba je da će Rezidualni mehanizam, ako ih bude, provesti žalbene postupke u tri predmeta koji se trenutačno vode pred MKSJ-om.⁴⁶ Kako žalbeni postupci danas pripadaju u temeljne funkcije kaznenih sudova⁴⁷, takvo rješenje nije zadovoljavajuće. Budući da prijelazne odredbe i tako omogućuju usporedno djelovanje sudova i Rezidualnog mehanizma, trebalo je omogućiti MKSJ-u i MKSR-u da dovrše žalbene postupke u predmetima u kojima su proveli postupak u prvom stupnju.

3.1.4 Preispitivanje pravomoćnih presuda

Mehanizam je nadležan za preispitivanje presuda MKSJ-a i MKSR-a za koje je prijedlog za preispitivanje presude podnesen na dan ili nakon dana osnivanja jednog od dvaju ogranaka Mehanizma (čl. 3. Prijelaznih odredbi). Zahtjev mogu podnijeti osuđenik i tužitelj, koji ima rok od godine dana od izricanja pravomoćne presude, kada se otkrije nova činjenica koja nije bila poznata u vrijeme postupka pred sucem pojedincem, raspravnim vijećima ili žalbenim vijećem, a mogla je biti odlučujući čimbenik prilikom donošenja odluke. Za preispitivanje je nadležno vijeće, a presudu će preispitati samo ako se, nakon preliminarnog pregleda, većina sudaca u njemu složi da je nova činjenica, u slučaju da je dokazana, mogla biti odlučujući čimbenik prilikom donošenja odluke (čl. 146. PPD MRMKS-a).

⁴⁶ Riječ je o predmetima protiv R. Karadžića, R. Mladića i G. Hadžića (<http://unmict.org/bcs/o-mehanizmu> (30. 9. 2014.)).

⁴⁷ Vidi npr. čl. 14. st. 5. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, usvojenog na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 16. prosinca 1966., koji propisuje: "Svatko tko je proglašen krivim za kazneno djelo ima pravo tražiti da odluku o njegovoj krivnji i kazni preispita viši sud u skladu sa zakonom." (Službeni list SFRJ, br. 7/1971, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/1993).

Ova funkcija jamči jednakost osuđenika. S obzirom na to da podnošenje zahtjeva za osuđenike nije vremenski ograničeno, ona im stavlja na raspolaganje jednake mogućnosti pobijanja pravomoćnih presuda bez obzira na to podnose li zahtjev za vrijeme djelovanja MKSJ-a i MKSR-a ili nakon njihova zatvaranja. Međutim, kao i pred MKSJ-om i MKSR-om, uz ovu funkciju vezuje se problem uskog tumačenja pojma “nove činjenice” kao informacije o pitanju o kojemu se nije raspravljalo za vrijeme suđenja, što onemogućuje djelotvorno korištenje ovog pravnog lijeka.⁴⁸

3.2 Zaštita svjedoka i žrtava

Velika većina svjedoka pred MKSJ-om i MKSR-om bila je podvrgnuta nekom obliku zaštite, a još sredinom 2009. bila je riječ o više od 1400 takvih svjedoka MKSJ-a i 2300 svjedoka MKSR-a.⁴⁹ Potreba za njihovom zaštitom i zaštitom njima bliskih osoba ne prestaje zatvaranjem MKSJ-a i MKSR-a. Prestanak pružanja zaštite ugrozio bi ne samo zaštićene svjedoke, već i povjerenje javnosti u međunarodni kaznenopravni sustav te bi poslao poruku svim potencijalnim svjedocima drugih međunarodnih kaznenih sudova da, ako budu iskazivali, možda neće biti zaštićeni. Zaštita identiteta zaštićenih svjedoka od otkrivanja postiže se i već opisanom funkcijom suđenja zbog nepoštovanja suda.

Raspodjela nadležnosti između sudova i Rezidualnog mehanizma uređena je na način da MKSJ i MKSR osiguravaju zaštitu žrtava i svjedoka u predmetima koje vode, dok je Mehanizam nadležan u predmetima za koje je on nadležan. Uz to, Mehanizam je nadležan i za zaštitu žrtava i svjedoka u svim okončanim predmetima (čl. 5. Statuta MRMKS-a).

3.3 Nadzor nad izvršenjem kazni, pomilovanjem i ublažavanjem kazni

Jedna od rezidualnih funkcija je i nadzor nad izvršenjem kazni, što uključuje nadzor nad uvjetima u kojima osuđenici izvršavaju kazne, kao i nad odlukama o pomilovanju i ublažavanju kazni. U Prijelaznim odredbama nije određen trenutak prijenosa nadležnosti s MKSJ-a i MKSR-a na Mehanizam, već je navedeno da će oni poduzeti sve potrebne korake kako bi što prije osigurali koordinirani prijelaz ostalih funkcija, uključujući i nadzor nad izvršenjem kazni

⁴⁸ Detaljnije vidi Galbraith, Jean, ‘New Facts’ in ICTY and ICTR Review Proceedings, Leiden Journal of International Law, vol. 21, 2008., str. 131 – 150.

⁴⁹ Izvješće o administrativnim i proračunskim aspektima, *op. cit.* u bilj. 27, str. 9.

(čl. 6. Prijelaznih odredbi). U praksi je Mehanizam ovu funkciju preuzeo od dana osnivanja pojedinog ogranka. Funkcija nadzora izvršenja kazni osobito je važna jer se kazne ne izvršavaju u zatvorima ovih sudova, nego u državama koje Mehanizam odredi s popisa država koje su s Ujedinjenim narodima sklopile sporazum o izvršenju kazni, te se kazna izdržava u skladu s propisima te države (čl. 25. st. 1. Statuta MRMKS-a). S obzirom na to da se pravila o izvršavanju kazni zatvora znatno razlikuju od države do države, nadzor od strane Mehanizma ključan je kako ne bi došlo do nejednakosti osuđenika koji kazne izvršavaju u različitim državama. Rezidualni mehanizam vrši nadzor nad provođenjem sporazuma koje su Ujedinjeni narodi sklopili s državama članicama i nad drugim sporazumima s međunarodnim i regionalnim organizacijama i drugim odgovarajućim organizacijama i tijelima (čl. 25. st. 2. Statuta MRMKS-a). Uz nadzor nad izvršenjem kazni propisana je i mogućnost odlučivanja o pomilovanju ili ublažavanju kazne. Uvjet za pomilovanje ili ublažavanje kazne je da osuđenik stekne pravo na pomilovanje ili ublažavanje kazne prema propisima države u kojoj izdržava kaznu zatvoru. Država tada o tome mora obavijestiti Mehanizam, a predsjednik Mehanizma može to odobriti, ako je to u interesu pravde i općih pravnih načela (čl. 26. Statuta).

3.4 Pružanje pomoći nacionalnim pravosuđima

Pružanje pomoći nacionalnim pravosuđima navedeno je u Statutu Rezidualnog mehanizma kao jedna od njegovih obveza. U članku 28. navedeno je da će Mehanizam odgovarati na zahtjeve za pomoć nacionalnih vlasti u vezi s istragom, gonjenjem i suđenjem osobama odgovornim za ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava u zemljama bivše Jugoslavije i Ruandi, uključujući, gdje je to primjereno, pružanje pomoći i u praćenju bjegunaca čije su predmete MKSJ, MKSR ili Mehanizam ustupili nacionalnim vlastima. Iako se u ovom dijelu Statut Mehanizma razlikuje od statuta MKSJ-a i MKSR-a, u njemu se nastavlja praksa ovih sudova, koji su pružali pomoć nacionalnim pravosuđima bez obzira na nepostojanje takve statutarne obveze. Pružanju pomoći nacionalnim pravosuđima doprinijelo je shvaćanje da će se pred međunarodnim sudovima moći procesuirati samo jedan dio navodnih počinitelja međunarodnih počinitelja i da bi jedan od ciljeva izlazne strategije trebao biti i nastavak procesuiranja zločina pred nacionalnim sudovima.⁵⁰

⁵⁰ Pocar, Fausto, *Completion or Continuation Strategy? Appraising Problems and Possible Developments in Building the Legacy of the ICTY*, Journal of International Criminal Justice, vol. 6, 2008., str. 659 – 661.

U praksi se takvi zahtjevi najčešće odnose na: ovjerene kopije javnih sudskih dokumenata MKSJ-a, MKSR-a ili Mehanizma, izmjenu zaštitnih mjera, uzimanje iskaza pritvorenih osoba ili njihovo svjedočenje u svrhu istraga ili postupaka u kaznenim, građanskim i upravnim predmetima koji se vode u nekoj državi, uzimanje izjava ili svjedočenja od optužene osobe koja je privremeno puštena na slobodu, uzimanje iskaza ili svjedočenja od pravomoćno osuđene osobe na izdržavanju kazne u državi u kojoj se izvršava kazna, uručivanje dokumenata pritvorenima u vezi s upravnim ili pravosudnim postupcima koji se ne vode pred Rezidualnim mehanizmom i uručivanje preporučene pošte pritvorenima, zahtjeve za ukidanje imuniteta nekog dužnosnika ili bivšeg dužnosnika MKSJ-a, MKSR-a ili Rezidualnog mehanizma.⁵¹

3.5 Čuvanje i vođenje arhiva MKSJ-a i MKSR-a

Dva međunarodna kaznena suda stvorila su golem arhiv koji se sastoji od 15 000 metara fizičkih materijala, gotovo tri petabajta podataka i desetaka tisuća sati audiovizualnih snimki.⁵² Čuvanje i vođenje arhiva MKSJ-a i MKSR-a važna je funkcija Međunarodnog rezidualnog mehanizma. U članku 27. Statuta MRMKS-a propisano je da, uz iznimke, arhivi navedenih sudova i samog Mehanizma ostaju vlasništvo UN-a te su nepovredivi bez obzira na lokaciju (st. 1.). Arhiv MKSJ-a i MKSR-a smješten je u ograncima Rezidualnog mehanizma, koji je odgovoran za njihovo vođenje, u što je uključeno i njihovo čuvanje i pristup (st. 2.). Pri upravljanju pristupom arhivu Rezidualni mehanizam osigurava stalnu zaštitu povjerljivih informacija, uključujući informacije o zaštićenim svjedocima i informacije dane na povjerljivoj osnovi te u tu svrhu provodi režim sigurnosti informacija i pristupa informacijama, u što ulazi i davanje oznake povjerljivosti arhivskoj građi ili njezino ukidanje, ovisno o potrebi (st. 3.).

Na ovaj se način Rezidualnom mehanizmu omogućuje pružanje pristupa arhivu korisnicima, uz istodobnu zaštitu povjerljivih podataka jer politika pristupa građi "mora balansirati između prava javnosti da zna o aktivnostima suda i prava pojedinaca (uključujući okrivljenike, žrtve, svjedoke i sudsko osoblje) na zaštitu informacija o sebi od potencijalno štetnog javnog razotkrivanja."⁵³

⁵¹ Vidi <http://unmict.org/requests-for-assistance.html> (30. 9. 2014.).

⁵² Prvo godišnje izvješće Međunarodnog rezidualnog mehanizma, *op. cit.* u bilj. 42, str. 13.

⁵³ Peterson, Trudy Huskamp, *op. cit.* u bilj. 21, str. 17 (prijevod autora).

4 NAČIN OSNIVANJA I USTROJ MEĐUNARODNOG REZIDUALNOG MEHANIZMA

Kako bi Međunarodnom rezidualnom mehanizmu omogućilo uspješno izvršavanje funkcija za koje je osnovan, Vijeće sigurnosti osnovalo ga je, kao i MKSJ i MKSR, djelujući prema Glavi VII Povelje UN-a. U rezoluciji 1966 (2010) Vijeće sigurnosti odlučilo je da sve države moraju u potpunosti surađivati s Rezidualnim mehanizmom i da moraju poduzeti sve mjere koje su nužne prema domaćem pravu kako bi implementirale navedenu rezoluciju i Statut Rezidualnog mehanizma (par. 9.). Također, odlučilo je i da svi ugovori i međunarodni sporazumi koje su Ujedinjeni narodi sklopili u vezi s MKSJ-om i MKSR-om na snazi u vrijeme započinjanja rada odgovarajućeg ogranka Rezidualnog mehanizma ostaju na snazi *mutatis mutandis* u odnosu na njega (par. 4.). U pogledu vremenskih granica djelovanja Rezidualnog mehanizma odlučeno je da će on djelovati u inicijalnom razdoblju od četiri godine od 1. srpnja 2012. (datuma početka rada ogranka za MKSR), prije čijeg kraja će se preispitati napredak u njegovu radu. Nakon toga, ako Vijeće sigurnosti drukčije ne odluči, Rezidualni mehanizam djelovat će u razdobljima od po dvije godine uz redovito preispitivanje napretka u radu pri kraju svakog razdoblja (par. 17.).

Rezidualni mehanizam od početka je zamišljen kao "manja, privremena i učinkovita struktura čije će se funkcije i veličina postupno smanjivati, s malim brojem zaposlenih razmjerno njegovim smanjenim funkcijama".⁵⁴ On se sastoji od triju organa: sudskih vijeća, tužitelja i tajništva (čl. 4. Statuta MRMKS-a), koji djeluju u već spomenutim ograncima za MKSR i MKSJ. U skladu s idejom o manjem tijelu, sudska vijeća nisu stalan organ, nego je predviđen popis od 25 sudaca Mehanizma koji vrše dužnost kada je potrebno (čl. 8. Statuta MRMKS-a). Predsjednik ih tada poziva i raspoređuje u raspravna i žalbena vijeća, odnosno određuje da djeluju kao suci pojedinci (čl. 12. Statuta MRMKS-a).⁵⁵ Za razliku od njih, predsjednik, kojeg glavni tajnik UN-a bira iz reda sudaca, zaposlen je u punom radnom vremenu (čl. 11. Statuta MRMKS-a).⁵⁶ Popis sudaca trebao bi osigurati učinkovito djelovanje Rezidualnog mehanizma kada dođe do povećanja opsega njegova rada, a ujedno i smanjiti troškove

⁵⁴ Preambula Rezolucije 1966 (2010) (prijevod autora).

⁵⁵ Predviđeno je i da suci, u mjeri u kojoj je to moguće i prema odluci predsjednika, funkcije vrše i na daljinu.

⁵⁶ Zbog ovlasti koje su mu povjerene i činjenice da se njegov položaj razlikuje od položaja drugih sudaca, predsjednika se, iako nije naveden u čl. 4. MRMKS-a, može smatrati posebnim organom Međunarodnog rezidualnog mehanizma.

djelovanja jer oni ne primaju naknade ni druge beneficije zato što se nalaze na popisu, već samo kad obavljaju svoje dužnosti (čl. 8. st. 4. Statuta MRMKS-a). Popisi potencijalnog osoblja predviđeni su i za Ured tužitelja te Tajništvo kako bi u slučaju potrebe brzo mogli zaposliti kvalificirano osoblje (čl. 14. st. 5. i čl. 15. st. 4. Statuta MRMKS-a).

U pogledu načina osnivanja Rezidualnog mehanizma postavlja se pitanje je li, s obzirom na situaciju u državama nastalim raspadom Jugoslavije i u Ruandi, Vijeće sigurnosti prekoračilo svoje ovlasti osnivanjem Rezidualnog mehanizma prema Glavi VII Povelje UN-a u situaciji u kojoj ne postoji prijetnja ili narušenje mira koji bi opravdali takvo osnivanje.⁵⁷ U tom pogledu bilo bi bolje da je Vijeće sigurnosti dopustilo MKSJ-u i MKSR-u da nakon pravomoćnog dovršetka svojih postupaka nastave djelovati kao manja tijela koja vrše rezidualne funkcije. Međutim, prevladala je politička odluka da sudove treba zatvoriti.⁵⁸ Nakon donošenja političke odluke da sudove treba zatvoriti jedini način osiguranja djelotvornosti Rezidualnog mehanizma bio je upravo osnivanje prema Glavi VII Povelje UN-a, čime se osigurala obveza suradnje država i njegovo financiranje. Zakonitosti osnivanja Rezidualnog mehanizma moglo bi biti prigovoreno u postupcima koji se pred njim vode. Ako Rezidualni mehanizam bude o tome odlučivao, može se predvidjeti da će odbiti takav prigovor i utvrditi da je zakonito osnovan.⁵⁹

Drugi prigovor može se uputiti uređenju vremenskih granica djelovanja Rezidualnog mehanizma. S obzirom na to da se očekuje da će neke njegove funkcije trebati vršiti još desetljećima, inicijalno djelovanje od četiri godine i naknadna razdoblja od po dvije godine čine se kratkima i otvaraju mogućnost njegova preranog zatvaranja. To ne znači da će do toga i doći, a postoji i mogućnost da on u nekom trenutku bude zamijenjen drugim, prikladnijim tijelom koje će nastaviti vršiti njegove rezidualne funkcije.

5 MEĐUNARODNI REZIDUALNI MEHANIZAM I HRVATSKO PRAVOSUĐE

Već je spomenuto da je Vijeće sigurnosti prilikom osnivanja Međunarodnog rezidualnog mehanizma u Rezoluciji 1966 (2010), prisjećajući se obveza suradnje država s MKSJ-om i MKSR-om, odlučilo da sve države moraju u pot-

⁵⁷ McIntyre, Gabrielle, *op. cit.* u bilj. 37, str. 971.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ *Ibid.*, str. 972.

punosti surađivati s Rezidualnim mehanizmom i da moraju poduzeti sve mjere koje su nužne prema domaćem pravu kako bi implementirale Rezoluciju 1966 i Statut Rezidualnog mehanizma, uključujući i obvezu država da ispunjavaju zahtjeve za pomoć ili naloge koje Rezidualni mehanizam izda sukladno svojem Statutu (par. 9.). Uz to, Vijeće sigurnosti je od Rezidualnog mehanizma zatražilo da surađuje sa zemljama bivše Jugoslavije i Ruandom (par. 15.). S obzirom na svoje funkcije, Rezidualni mehanizam nužno će pri vršenju svojih funkcija doći u kontakt s hrvatskim pravosudnim tijelima. Stoga će biti razmotren njihov odnos, osobito u pogledu triju pitanja: implementacijskog zakonodavstva za ispunjenje obveze suradnje hrvatskih pravosudnih tijela s Rezidualnim mehanizmom, preuzimanje suđenja za kaznena djela nepoštovanja suda i davanja lažnog iskaza od strane hrvatskog pravosuđa i pomoć Rezidualnog mehanizma u progonu međunarodnih zločina pred hrvatskim sudovima.

5.1 Implementacijsko zakonodavstvo za suradnju s Međunarodnim rezidualnim mehanizmom

S obzirom na odluku iz par. 9. Rezolucije 1966 (2010) postavlja se pitanje je li Republika Hrvatska poduzela sve mjere kako bi implementirala obvezu suradnje s Rezidualnim mehanizmom u svoj pravni sustav i omogućila suradnju svojih pravosudnih tijela s njime. Iako je Rezidualni mehanizam predviđen kao pravni sljednik MKSJ-a i MKSR-a, riječ je o novoosnovanom kaznenom sudu koji ima vlastiti statut i pravila o postupku i dokazima. Iako implementacijsko zakonodavstvo nije nužno za postojanje međunarodnopravne obveze suradnje, ono služi kao spona između međunarodnog i domaćeg pravnog sustava koja omogućuje ispunjavanje obveza države.⁶⁰ Ono pomaže nacionalnim tijelima u postupanju jer jasno određuje procedure i nadležnost za postupanje pojedinih tijela po nalogima ili zahtjevima za pomoć.

Republika Hrvatska do sada je donijela implementacijsko zakonodavstvo za dva međunarodna kaznena suda s kojima ima usporednu nadležnost, MKSJ i Međunarodni kazneni sud. Suradnju s MKSJ-om uređuje Ustavni zakon o suradnji Republike Hrvatske s Međunarodnim kaznenim sudom.⁶¹ Ustavni zakon u članku 1. izrijekom navodi da se njime uređuje suradnja Republike

⁶⁰ Josipović, Ivo, *Haško implementacijsko kazneno pravo: komparativno i hrvatsko implementacijsko zakonodavstvo i Ustavni zakon o suradnji Republike Hrvatske s međunarodnim kaznenim sudom s komentarom*, Informator i Hrvatski pravni centar, Zagreb, 2000., str. 4, 41 – 42.

⁶¹ Narodne novine, br. 32/1996.

Hrvatske s Međunarodnim kaznenim sudom za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na području bivše Jugoslavije od 1991. godine te izvršavanje obveza koje za Republiku Hrvatsku proizlaze iz Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 827 (1993), Statuta i Pravila o postupku i dokazima MKSJ-a. Prema tome, navedeni Ustavni zakon, koji su pratile mnoge kontroverze⁶², ne odnosi se na Rezidualni mehanizam, koji je osnovan drugom rezolucijom i ima vlastiti statut i pravila o postupku i dokazima. Suradnja s Međunarodnim kaznenim sudom uređena je Zakonom o primjeni Statuta Međunarodnoga kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnoga ratnog i humanitarnog prava.⁶³ Prema čl. 1. tog Zakona, njime se uređuje "primjena Statuta Međunarodnoga kaznenog suda... suradnja Republike Hrvatske s Međunarodnim kaznenim sudom te posebnosti progona za kaznena djela predviđena člankom 5. Statuta, kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom iz ... Kaznenog zakonika... te druga kaznena djela iz nadležnosti međunarodnih kaznenih sudova, kao i progon za kaznena djela protiv međunarodnog pravosuđa."⁶⁴ Zanimljivo je da se u navedenom Zakonu nalazi i odredba (čl. 28.a) koja na odgovarajući način proširuje primjenu odredbe o korištenju dokaza MKS-a i na ustupanje kaznenog progona ili dokaza od strane MKSJ-a. Navedena odredba unesena je nakon osnivanja Rezidualnog mehanizma⁶⁵, ali ne proširuje primjenu odredaba ovog Zakona i na ustupanje kaznenog progona ili dokaza od njega.

Dakle, iako je Rezidualni mehanizam osnovan 2010. godine, a od 1. srpnja 2013. preuzeo je dio funkcija MKSJ-a, u hrvatskom pravnom sustavu ne postoji propis koji bi implementirao njegov statut i uređivao suradnju s njim. S obzirom na rezidualne funkcije MKSJ-a koje Rezidualni mehanizam vrši, suradnja u nekim područjima, kao što je pronalazak i suđenje preostalim bjezguncima, neće biti potrebna. U drugim područjima mogući su zahtjevi i nalozi upućeni hrvatskim pravosudnim tijelima. Statut MRMKS-a navodi primjerice

⁶² O spornoj pravnoj prirodi Ustavnog zakona vidi Josipović, Ivo, *op. cit* u bilj. 60, str. 50 – 55.

⁶³ Narodne novine, br. 75/2003, 29/2004, 55/2011, 125/2011.

⁶⁴ Zakon se poziva na Kazneni zakonik (Narodne novine, br. 110/1997, 27/1998, 129/2000, 51/2001 i 111/2003) koji je Ustavni sud ukinuo i koji nikad nije stupio na snagu (Odluka Ustavnog suda o ukidanju Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine, br. 190/2003).

⁶⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava (Narodne novine, br. 55/2011).

neka od područja u kojima Mehanizam može tražiti pomoć država: identifikiranje i lociranje osoba, uzimanje iskaza i dostavu dokaza, uručenje dokumenata, uhićenje ili pritvaranje osoba, predaju ili dovođenje optuženih pred Rezidualni mehanizam (čl. 28. st. 2.). Do takvih situacija moglo bi doći u vezi sa žalbenim postupcima koji će se voditi pred Rezidualnim mehanizmom, prilikom ponavljanja pojedinih suđenja ili preispitivanja pravomoćnih presuda, a također i u vezi sa suđenjima zbog nepoštovanja MKSJ-a ili Rezidualnog mehanizma te davanja lažnih iskaza pred njima. Kako bi hrvatska pravosudna tijela spremna dočekala eventualne zahtjeve za pomoć i naloge, nužno je donijeti implementacijsko zakonodavstvo za Rezidualni mehanizam.

5.2 Preuzimanje suđenja za kaznena djela nepoštovanja suda i davanja lažnog iskaza

Već je rečeno da Statut Međunarodnog rezidualnog mehanizma donosi novine u pogledu kaznenih djela protiv međunarodnog pravosuđa. Prva novina je što su ta kaznena djela, za razliku od MKSJ-a i MKSR-a, propisana u njegovu Statutu, u kojem je propisana nadležnost za kazneni progon osoba koje svjesno i hotimično ometaju provođenje pravde u Mehanizmu ili na međunarodnim sudovima (MKSJ-u i MKSR-u) te svjedoka koji svjesno i hotimično daju lažan iskaz pred njima (čl. 1. st. 4.). Druga velika novina jest da Statut u takvim slučajevima predviđa mogućnost ustupanja navedenih predmeta nacionalnim pravosuđima ako je to u interesu pravde i ekspeditivnosti (čl. 1. st. 5.).

S obzirom na tu mogućnost treba razmotriti mogu li hrvatski sudovi suditi za kaznena djela nepoštovanja Mehanizma ili MKSJ-a i davanja lažnog iskaza pred njima. Takva kaznena djela, poduzeta nakon 1. srpnja 2013., pripadaju pod vremensko važenje Kaznenog zakona iz 2011. godine.⁶⁶ Kaznena djela kojima bi se sankcioniralo takvo ponašanje postoje u Kaznenom zakonu. Tako je predviđeno da svjedok, vještak, prevoditelj ili tumač koji daje lažni iskaz, nalaz ili mišljenje ili nešto lažno prevede u postupku pred međunarodnim sudom čiju sudbenost Republika Hrvatska prihvaća čini kazneno djelo davanja lažnog iskaza, a isto vrijedi i za stranku u postupku, osim okrivljenika, ako se na tom iskazu temelji konačna odluka (čl. 305. KZ-a). Predviđena kazna za osnovni oblik ovog djela, kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, blaža je od kazne koja je predviđena u Statutu Rezidualnog mehanizma, u kojemu je predviđena kazna zatvora do sedam godina (čl. 22. st. 1.), što bi moglo utjecati

⁶⁶ Narodne novine, br. 125/2011, 144/2012.

na odluku o (ne)ustupanju predmeta. Kao kazneno djelo predviđeno je i sprječavanje dokazivanja (čl. 306. KZ-a), koje čini onaj tko uporabi silu, prijetnju ili kakav drugi oblik prisile ili obeća, nudi ili daje dar ili kakvu drugu korist prema pretpostavljenom svjedoku, svjedoku ili vještaku s ciljem da navede na davanje lažnog iskaza ili da spriječi ili oteža dokazivanje u postupku pred međunarodnim sudom čiju sudbenost Republika Hrvatska prihvaća, a sankcionirano je i sakrivanje, oštećenje ili uništenje predmeta ili isprave koji služe dokazivanju, krivotvorenje dokaza ili podnošenje takvog dokaza uz znanje da je riječ o krivotvorini.

S obzirom da je zaštita svjedoka jedna od najvažnijih funkcija Mehanizma, otkrivanje identiteta zaštićenog svjedoka također je obuhvaćeno kaznenim djelom nepoštovanja suda. Štoviše, upravo je otkrivanje identiteta svjedoka zaštićenog u predmetu *Aleksovski* bio prvi slučaj kaznenog progona osobe zbog nepoštovanja suda pred MKSJ-om.⁶⁷ Međutim, kod kaznenog djela otkrivanja identiteta ugrožene osobe ili zaštićenog svjedoka (čl. 308. KZ-a), koje čini onaj koji neovlašteno drugome priopći, preda ili objavi podatke o identitetu ugrožene osobe ili osobe koja je ili će biti ispitana kao zaštićeni svjedok, ili za koju je na temelju posebnog zakona pokrenut postupak za uključanje u program zaštite ili je ta osoba uključena u program zaštite, ili tko poduzme drugu radnju s ciljem otkrivanja podataka o identitetu te osobe ili s ciljem njezina pronalaska, nije propisano da se može raditi i o zaštićenom svjedoku u postupku pred međunarodnim sudom čiju sudbenost Republika Hrvatska prihvaća. S obzirom na formulaciju prethodnih članaka, u kojima se izričito navodi i postupak pred međunarodnim sudovima, može se zaključiti da u slučaju otkrivanja identiteta ugroženih osoba i zaštićenih svjedoka pred Rezidualnim mehanizmom i MKSJ-om ne postoji nadležnost hrvatskih sudova. Isto vrijedi i za kazneno djelo povrede tajnosti postupka (čl. 307. KZ-a), koje među inim čini onaj tko neovlašteno otkrije ono što je doznao u prethodnom kaznenom postupku i postupku pred sudom, a što se na temelju zakona ili odluke utemeljene na zakonu smatra tajnom, ili bez dozvole suda objavi tijekom postupka koji je po zakonu tajan ili je odlukom suda proglašen tajnim.

Kako bi se omogućilo preuzimanje kaznenih postupaka zbog nepoštovanja suda koji se odnose na otkrivanje identiteta ugroženih i zaštićenih svjedoka te povrede tajnosti postupka, navedene odredbe trebalo bi nadopuniti formulacijom o "postupku pred međunarodnim sudom čiju sudbenost Republika Hrvat-

⁶⁷ Sluiter, Göran, *The ICTY and Offences against the Administration of Justice*, Journal of International Criminal Justice, vol. 2, 2004., str. 635.

ska prihvaća". Iako bi na taj način nadležnost hrvatskih sudova bila proširena na gotovo sve oblike nepoštovanja suda i davanja lažnog iskaza pred Rezidualnim mehanizmom i MKSJ-om, postoji još jedna velika prepreka preuzimanju tih predmeta od strane hrvatskih pravosudnih tijela. Naime, nepostojanje implementacijskog zakonodavstva onemogućuje podizanje optužnice na temelju dokaza pribavljenih od Rezidualnog mehanizma bez provođenja istrage, kao i korištenje dokaza koje su prikupila tijela Rezidualnog mehanizma na način predviđen njegovim Statutom i Pravilima o postupku i dokazima, kao što je to predviđeno za dokaze MKSJ-a u čl. 28.a Zakona o primjeni Statuta Međunarodnoga kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnoga ratnog i humanitarnog prava. Kako će se predmeti zbog nepoštovanja suda u pravilu temeljiti na dokazima prikupljenima od strane organa Rezidualnog mehanizma prema njegovim postupovnim pravilima, bez implementacijskog zakonodavstva to bi moglo predstavljati prepreku ustupanju predmeta hrvatskom pravosuđu.⁶⁸

5.3 Pomoć Međunarodnog rezidualnog mehanizma u progonu međunarodnih zločina pred hrvatskim sudovima

Već je ranije rečeno da Statut MRMKS-a kao novinu propisuje Međunarodnom rezidualnom mehanizmu dužnost pružanja pomoći nacionalnim vlastima u pogledu istrage, gonjenja i suđenja osobama odgovornim za ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava u državama bivše Jugoslavije (čl. 28. st. 3.). U tom pogledu hrvatskim pravosudnim tijelima najzanimljivija je građa koju je prikupilo tužiteljstvo MKSJ-a, koja može pomoći u otkrivanju nepoznatih počinitelja zločina ili kao dokaz u pokrenutim kaznenim postupcima. Arhiv MKSJ-a važan je stoga što je on, s obzirom na obvezu svih država da s njim surađuju, mogao prikupiti građu o počinjenim zločinima do koje hrvatska pravosudna tijela nisu mogla doći.

Glavni državni odvjetnik RH i tužitelj Rezidualnog mehanizma potpisali su 12. rujna 2014. Memorandum o suglasnosti između Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Ureda tužitelja Mehanizma za međunarodne kaznene sudove, koji je stupio na snagu danom potpisa.⁶⁹ Prema dostupnim podacima Memorandum je potpisan u cilju učinkovitijeg progona počinitelja međuna-

⁶⁸ U tom slučaju hrvatski sudovi za svaki pojedini dokaz trebaju utvrditi je li izveden sukladno pravilima hrvatskog Zakona o kaznenom postupku.

⁶⁹ Stranice Državnog odvjetništva RH <http://www.dorh.hr/PotpisanMemorandumO-Suglasnosti> (30. 9. 2014.).

rodnih zločina pred hrvatskim sudovima. Tužiteljstvo Rezidualnog mehanizma obvezalo se “dati informacije, materijale i dokaze, kao i druge oblike pomoći koju Državno odvjetništvo Republike Hrvatske zatraži za potrebe progona, istraga ili sudskih postupaka u vezi s teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava počinjenima na području bivše Jugoslavije od 1991. godine...”⁷⁰ S druge strane, Državno odvjetništvo RH obvezalo se postupati s podacima, dokazima i drugim materijalom koje mu Tužiteljstvo Rezidualnog mehanizma dostavi ili mu omogućiti pristup putem Sustava za elektroničko objelodanjivanje kao s povjerljivim, slijedom čega se obvezalo “poduzimati sve potrebne pravne i praktične mjere iz svoje nadležnosti kako bi osiguralo sigurnost i zaštitu svjedoka, te povjerljivost podataka, dokaza i drugih materijala...”⁷¹

Ne postoje podaci za Republiku Hrvatsku, ali tužitelj Rezidualnog mehanizma od 1. srpnja 2013. u ogranku za MKSJ primio je 244 zahtjeva za pomoć od sedam država članica i jedne međunarodne organizacije, a surađuje i s časnicima za vezu iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije koji su smješteni na MKSJ-u. Poduzete su različite aktivnosti: lociranje relevantnih materijala, ovjeravanje dokumenata, stupanje u kontakt sa svjedocima i traženje suglasnosti pružatelja povjerljivih informacija (za otkrivanje materijala koji ne podliježu objavi po Pravilu 70).⁷²

6 ZAKLJUČAK

Međunarodni rezidualni mehanizam za kaznene sudove novoosnovani je međunarodni kazneni sud osnovan od strane Vijeća sigurnosti prema Glavi VII Povelje UN-a za vršenje rezidualnih funkcija MKSJ-a i MKSR-a. Od 1. srpnja 2013. Rezidualni mehanizam preuzeo je rezidualne funkcije MKSJ-a, čime je njegovo proučavanje postalo osobito važno i za hrvatsku pravnu znanost.

U radu je opisan put do osnivanja Rezidualnog mehanizma u okviru zatvaranja MKSJ-a i MKSR-a, u kojem se razlikuju dvije faze. U prvoj fazi naglasak je bio na stvaranju i provođenju izlaznih strategija koje se mogu svesti na: “usmjeravanje napora međunarodne jurisdikcije na progon i suđenje najviših vođa, i transferiranje drugih predmeta sa srednje i niže rangiranim okrivljenici-

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ *Ibid.*

⁷² Drugo godišnje izvješće Međunarodnog rezidualnog mehanizma za kaznene sudove od 1. 8. 2014. (*Second annual report of the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals*, (A/69/226 - S/2014/555)), str. 12.

ma domaćim kaznenim sudovima.⁷³ U drugoj fazi počelo se raspravljati o rezidualnim funkcijama sudova koje će trebati vršiti i nakon njihova zatvaranja i potencijalnim mehanizmima za njihovo vršenje, što je na kraju dovelo do osnivanja Rezidualnog mehanizma. Nakon toga razmotrene su funkcije Rezidualnog mehanizma, koje su razvrstane u sljedeće skupine: funkcije suđenja i ustupanja predmeta nacionalnim pravosuđima, zaštita svjedoka i žrtava, nadzor nad izvršenjem kazni, pomilovanjem te ublažavanjem kazni, pružanje pomoći nacionalnim pravosuđima te čuvanje i vođenje arhiva. Uz funkcije Rezidualnog mehanizma istodobno su izložene i prijelazne odredbe o razgraničenju njegove nadležnosti od nadležnosti MKSJ-a i MKSR-a.

Prilikom odlučivanja o rezidualnom mehanizmu za MKSJ i MKSR postojalo je više mogućnosti. Rješenje koje je usvojeno predstavlja kompromis između dvaju ekstrema, prepuštanja vršenja rezidualnih funkcija nacionalnim pravosuđima i odgađanja zatvaranja sudova sve dok ne završe i posljednju aktivnost koja je u vezi s njihovim mandatom.⁷⁴ Navedenim rješenjem nastojalo se osigurati s jedne strane učinkovitost i smanjenje troškova djelovanja, a s druge strane zaštitu prava okrivljenika i pravičnost postupaka.⁷⁵ Međutim, odabrano rješenje koje je izraz političke želje međunarodne zajednice da zatvori MKSJ i MKSR trpi i određene kritike. Tako je u pogledu načina osnivanja Rezidualnog mehanizma sporno je li Vijeće sigurnosti prekoračilo svoje ovlasti osnivanjem Rezidualnog mehanizma kao mjere za osiguranje mira i sigurnosti kada su sukobi na području bivše Jugoslavije i Ruande odavno završili. Uz to, osnivanje Rezidualnog mehanizma pred države stavlja obvezu donošenja novih implementacijskih propisa koji ne bi bili potrebni da su MKSJ i MKSR u reduciranom obliku nastavili vršiti svoje rezidualne funkcije.

Razmatranjem funkcija Rezidualnog mehanizma i prijelaznih odredbi može se zaključiti da je on prerano započeo s radom jer je preuzimanjem žalbenih postupaka u predmetima u kojima su MKSJ i MKSR donijeli prvostupanjske presude tim sudovima onemogućeno da izvrše svoju temeljnu funkciju: suđenje do donošenja pravomoćne presude. Iako se to moglo riješiti na način da se MKSJ-u i MKSR-u dopusti da dovrše žalbene postupke u predmetima u kojima su sudili u prvom stupnju, prevladala je želja za njihovim što ranijim

⁷³ Aptel, Cecile, *Closing the U.N. International Criminal Tribunal for Rwanda: Completion Strategy and Residual Issues*, New England Journal of International and Comparative Law, vol. 14, br. 2, 2008., str. 171 (prijevod autora).

⁷⁴ Acquaviva, Guido, *op. cit.* u bilj. 34, str. 794.

⁷⁵ *Ibid.*

zatvaranjem. Suđenjem pred drugim sudom u žalbenom postupku, ali i inače pri vršenju funkcije suđenja, otvorena je i mogućnost odstupanja od prakse navedenih sudova, što bi okrivljenike dovelo u neravnopravni položaj. Kritika se može uputiti i mogućnosti ustupanja suđenja zbog nepoštovanja suda i davanja lažnog iskaza nacionalnim sudovima, što zbog različitih zakonodavstava i sudske prakse također može dovesti do nejednakosti okrivljenika; činjenici da *outrreach* aktivnosti nisu predviđene kao jedna od rezidualnih funkcija, što će otežati njihovo provođenje; te kratkim vremenskim intervalima od dvije godine u kojima se nakon inicijalnog razdoblja preispituje rad Rezidualnog mehanizma, što otvara mogućnost njegova preranog zatvaranja.

U radu je razmatran i odnos Rezidualnog mehanizma s hrvatskim pravosuđem, pri čemu je u prvom redu istaknuto nepostojanje implementacijskog zakonodavstva koje bi uređivalo procedure po kojima bi hrvatska pravosudna tijela postupala po zahtjevima za pomoć i nalogima Rezidualnog mehanizma i time ispunjavala svoje međunarodnopravne obveze. Pritom nepostojanje implementacijskog zakonodavstva ne oslobađa Republiku Hrvatsku međunarodnopravne obveze na suradnju s Rezidualnim mehanizmom. Uz to, razmotrena je i mogućnost preuzimanja suđenja za kaznena djela nepoštovanja suda i davanja lažnog iskaza pred rezidualnim mehanizmom i MKSJ-om od strane hrvatskih pravosudnih tijela te je ukazano na to da Kazneni zakon ne sankcionira sva ponašanja obuhvaćena kaznenim djelom nepoštovanja suda te da nije omogućeno podizanje optužnice bez istrage i bezuvjetno korištenje dokaza koje je Rezidualni mehanizam prikupio prema svojim postupovnim pravilima. Za razliku od toga, ne postoje smetnje u pružanju pomoći Rezidualnog mehanizma hrvatskim pravosudnim tijelima u progonu počinitelja međunarodnih zločina pred hrvatskim sudovima.

Međunarodna zajednica je osnivanjem Rezidualnog mehanizma pokazala spremnost izvršavati trajne obveze koje, zbog prirode kaznenog postupka, donosi osnivanje međunarodnih kaznenih sudova. Rezidualni mehanizam u početnoj je fazi svojega djelovanja i vrijeme će pokazati hoće li on uspješno odgovoriti na izazove koji su pred njim. Od njega se očekuje učinkovito vršenje rezidualnih funkcija MKSJ-a i MKSR-a, koje svojom kvalitetom neće dovesti u pitanje njihova naslijeđa. Bez obzira na istaknute kritike, on može ostvariti navedeni cilj. S druge strane, pregovori s drugim međunarodnim i internacionaliziranim sudovima otvaraju mogućnost još važnije uloge Rezidualnog mehanizma u budućnosti, njegovom preobrazbom u administrativnu platformu za rezidualne mehanizme drugih međunarodnih i internacionaliziranih *ad hoc* kaznenih sudova.

Summary

Marin Bonačić*

**THE INTERNATIONAL RESIDUAL MECHANISM FOR
CRIMINAL TRIBUNALS: FUNCTIONS AND THE
RELATIONSHIP WITH CROATIAN JUDICIARY**

The International Residual Mechanism for Criminal Tribunals was established in 2010 to take over the execution of certain functions (so called residual functions) of the International Criminal Tribunal for former Yugoslavia (ICTY) and the International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR) after their closure. The paper describes the road to Residual Mechanism, followed by a discussion of its functions and structure. Although by its establishment the international community demonstrated a commitment to carry out lasting obligations, which the establishment of international tribunals entail, certain criticism may be directed at the selected solutions.

The paper also deals with the relationship of the Residual Mechanism with the Croatian judiciary. In this part, the author primarily points to the lack of implementing legislation under which Croatian judicial authorities would fulfill their international legal duty to cooperate. Also, it has been pointed out that the Croatian Criminal code does not sanction all conduct encompassed by the contempt of court, and that it is not possible to bring an indictment without investigation and to use the evidence gathered by the procedural rules of the Residual Mechanism unconditionally, which can impede referral of such cases to the Croatian judiciary.

The Residual Mechanism is expected to efficiently perform the residual functions of the ICTY and the ICTR, in a manner that will not jeopardize their legacies. Regardless of the indicated criticisms, the set goal can be achieved. On the other hand, there is a possibility of an even greater role of the Residual Mechanism in the future by its transformation into an administrative platform for residual mechanisms of other international and internationalized criminal courts.

Keywords: international criminal law, international criminal tribunals, closure of the court, residual functions, residual mechanism

* Marin Bonačić, M. Sc., Assistant, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg maršala Tita 14, Zagreb

